

„SOHA NEM KEDVETLENEDTEM EL,
TÖBB PÁSZMÁN HALADVA VÉGEZTEM MINDIG
A MUNKÁMAT”

– *Simó Márton beszélgetése a 85 éves Ráduly Jánossal* –

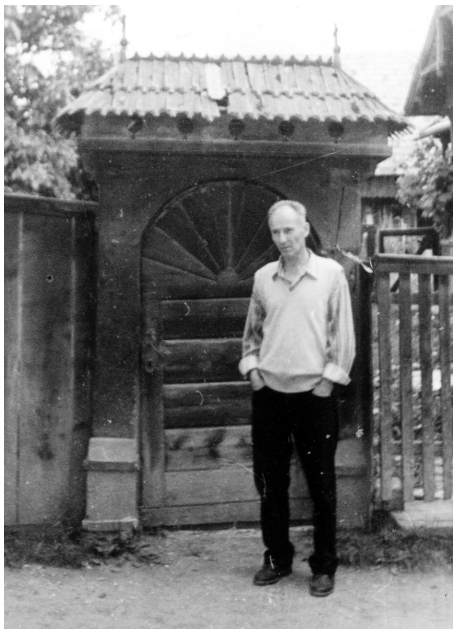
Több mint hatvan éves írói, közírói, tanári, néprajzkutatói, költői, műfordítói tevékenységgel a háta mögött, Ráduly Jánost nehéz ma is valamelyik skatulyába „becsomagolni”. Jóval túl a nyolcvanon, most is a régi lendülettel dolgozik. Amikor megjelent önálló kötetei számáról kérdeztük, magunk is meglepődtünk, mert 138 munkáját tartja számon, dolgozószobájában két polcot töltenek be ezek a kiadványok, ezenkívül pedig számos itt-ott megjelent tanulmánya, publicisztikai írása is fellelhető. Bár egy hatalmas képernyővel rendelkező számítógép társaságában beszélgettünk, ő maga ezt a korszerű eszközt csak szövegek bevitelére használja. A saját bibliográfiája, a dolgozatai, a műfordításai hagyományos, „analóg” füzetekben sorakoznak. Biztos, ami biztos alapon. Arra a legbüszkébb, hogy elnyerte Kibéd község díszpolgári címét. Túl ezen azonban Bukarestben is felfigyeltek a munkájára, műfordításaiért Emil Constantinescu elnöksége idején kapott rangos elismerést, egyike volt azoknak, akiket a Mihai

Ráduly János dolgozószobájában 2022-ben (Farkas Antal felvétele)

Eminescu születésének 150. évfordulóján emlékéremmel tüntettek ki (2000), és átvehette az EMKE Értékkeremtő-díját (2017) is, a Kriza János Néprajzi Társaság pedig életműdíjjal jutalmazta tevékenységét ugyanabban az évben. Életútjáról, mostani munkájáról, terveiről beszélgettünk.

- Azért születtem Korondon - vázolta fel az interjú elején, maga sorolva az életkezdet állomásait -, mert édesapám ott volt pénzügyi tisztviselő. Akkor olyan volt a törvény, hogy két és fél-három évig szolgálhattak egy községben azok, akik pénzügyekkel foglalkoztak. Egyébként legényként kezdte a pályafutását Erdőszentgyörgyön, onnan Csókfalvára került, ahol megismerkedett édesanyámmal, és ebből a kapcsolatból házasság lett. Így érkeztek meg aztán együtt Korondra. Édesapám a Regátból került át Erdélybe. A szülei földbirtokosok voltak, négy testvér volt a családban, akiket mezőgazdasági munkára, gazdálkodásra szántak, de édesapám mindenképp tanulni vágyott. Valami úton-módon, amit én pontosan nem tudok, egyvalaki a rokonságból felvállalta az iskoláztatásával járó kiadásokat. Így szerzett Râmnicu Sărat városában pénzügyőri képesítést. Amikor szóba került, hogy az ország melyik vidékén kíván szolgálatba lépni, határozottan kérte, hogy küldjék Erdélybe. Akkor épp Erdőszentgyörgyön volt rendelkezésre álló szolgálati hely. Édesanyám, Lőrinczy Gizella varrónő volt. Ez a foglalkozás vidéken akkoriban igen népszerű foglalkozás volt, jól meg lehetett élni belőle. Édesanyám várandós volt velem, amikor Korondra helyezték apámat, ezért születtem ott, 1937. október 27-én. Korondról Újszékyre kerültünk, innen már vannak korai emlékeim. Van

A korondi szülőház kapujában 1985-ben

egy korondi haikum, *A nap fia*: „Korond, itt néztem először a Napba, / Nap fia lettem.”

Amikor Észak-Erdélyt 1940 augusztusában visszacsatolták Magyarországhoz, a román állami alkalmazottak mind állás nélkül maradtak. Apám nem akart visszamenni a Regátba, de mégiscsak rákényszerült, hogy a szülői háznál keressen számunkra menedéket. Gazdálkodni nem akart, a pénzügyi pályán kívánt a továbbiakban is dolgozni. Úgyhogy ott töltöttük a háborús éveket. Behívták katonának, Râmnicu Săraton kellett szolgálnia, 21 kilométerre a lakóhelyünkötől, ahonnan hetente-kéthetente vergődött haza, többnyire gyalogosan. Nem kellett fegyverrel frontszolgálatot teljesítenie, adminisztrációs munkakörben helyezte el a hadsereg, de ez a megfeszített tempó annyira felőrölte az egészségét, hogy 1947-ben elhunyt. Hárman maradtunk félárván – még két húgom született időközben –, és édesanyám úgy döntött, hogy visszajövünk Székelyföldre, Csókfalvára. Egyik dédnagyapám, aki kőrispataki származású volt, Lőrinczy Dénes¹ ötven éven keresztül volt ott

*Ráduly János édesanyja, naganyja
Kovács György íróval az 1940-es években*

---

1 Lőrinczy Dénes (1860–1931)

tanító-iskolaigazgató. Kovács Györgyné nagyanyámhoz kerültünk, aki Kovács György református lelkész özvegye volt – egyébként rokonok vagyunk az író Kovács Györggyel² is –, ott folytathattam az iskolát.

Meg kell említenem, hogy apám szülőfalujában, Ciorăști-en³ jártam ki az első és a második osztályt. Különbözeti vizsgát kellett tennem, de nem volt semmi gond, hiszen mi odahaza mindig magyarul beszélgettünk. Tulajdonképpen előnynek számított, hogy jól bírtam a románót is. Írni-olvasni magyarul is megtanultam otthon, voltak magyar nyelvű könyveink és folyóirataink, és én már akkor is „mindent olvasó” voltam. Nem következett be kiesés az iskolaváltás miatt, folytattam a harmadik osztályban a tanulmányaimat. Akkor hét osztály volt az általános, majd azt elvégezvén a marosvásárhelyi Bolyai Líceumba kerültem. Teljesen új világ nyílt meg előttem, a régi városi, úri, polgári és magyar mentalitás, a tudás és a műveltség becsülete. Kozma Béla⁴ volt az igazgató, aki osztályfőnökünket, Leopold Irénkét vette feleségül. Minden iránt érdeklődtem, de hamar bebizonyosodott, hogy a humán vonal erősebb bennem. Mivel jól tudtam románul, a tanárok egyik kedvence lettem. Izgatott viszont az orosz nyelv, amely akkor előtérbe került a klasszikus idegen nyelvek, a francia és a német helyett, angolt pedig akkortájt nem is nagyon tanítottak a romániai középiskolákban. Klára József tanár úr sokat foglalkozott velem, mert úgy érezte, hogy

-
- 2 Kovács György (Küsmöd, 1911 – Marosvásárhely, 1990) erdélyi magyar író, közíró, politikus. A kommunista rendszer – főleg a sztálini időszak – hí kiszolgálója, számos közéleti és politikai szerepet felvállaló értelmiségi. Az ötvenes-hatvanas években – érthető módon – igencsak túlexponált alkotó, akinek munkássága, amennyiben a mai olvasó vagy a kutató lehamozza róla az ideológiai csomagolást, tartalmaz néhol értékes vonatkozásokat. Nem volt tehetségtelen regényíróként, novellistaként sem, csodálta Móricz Zsigmond írói és szerkesztői magatartását, saját maga számára azonban más utat választott, a második világháborút követően nyíltan vállalta baloldali elkötelezettségét, ami nem feltétlenül baj, viszont megbocsáthatatlan, hogy a szovjet típusú zsarnokság és akarva-akaratlanul az Erdélyben, illetve a Székelyföldön működésbe lépett láten-sen és nyilvánvalóan „romanizáló” bukaresti politika szolgálatába lépett. Rend-szerváltás utáni „(re)kanonizálása” még nem történt meg.
  - 3 Ciorăști – községközpont Vrancea megyében, Moldva déli peremén, Buzău és Braïla megyék szomszédságában. Népessége 975 fő, a községé az odacsatolt másik 6 településsel 3150 fő (2011). A lakosság főként gabona- és zöldségtermesztéssel, illetve állattartással foglalkozik.
  - 4 Kozma Béla (Mezőbánd, 1930 – Budapest, 2000) magyar nyelv és irodalom szakos tanár, a marosvásárhelyi Bolyai Farkas Líceum igazgatója, a Bolyai-kultusz egyik elindítója.

„tökéletesen” tudok oroszul, csak épp a kiejtésemen kell valamelyest igazítani. Hajdú Lajos volt a magyartanárom, akinek megmutattam a verseimet, hiszen nagyjából tíz-tizenegy éves koromtól, ötödik osztálytól kezdve verseltem. Azt javasolta, hogy írjak, írjak, írjak minél többet, s kialakul lassan a stílusom. Sokat szerepeltem a faliújságon. Akkor három év volt a líceum.

– *Mi következett érettségi után?*

– Mint viszonylag „tanult” fiatalembert az akkor alakuló, új erdőszentgyörgyi líceumhoz hívtak. A rajoni tanács főkönyvelőnöje barátnője volt édesanyámnak, ő irányított ide. Meg kellett szervezni az iskolát, a bentlakást, diákokat toborozni. Lehetett választani, hogy nevelő legyek-e, iskolatitkár vagy más. Sok állás és rengeteg feladatkör volt, amelyeket be kellett tölteni. Én a titkároskodást választottam, mert fő követelmény volt a román nyelv ismerete. Itt hét évig dolgoztam titkárként, majd bentlakási nevelőként. Mivel az igazgatónk, Németh Lajos csak tanítói képesítéssel rendelkezett, odahelyezték akkor Kibédrről Hatos Samu⁵, akinek magyar szakos egyetemi diplomája volt, s ő ajánlotta, hogy menjek a helyébe. Így kezdtem a magyar nyelv és irodalom tanítását helyettesítőként, kereken hatvan évvel ezelőtt.

– *Hogyan és mikor végezted az egyetemi tanulmányaidat?*

– Arra nem volt lehetőség, hogy nappali tagozatos diák legyek. Levelezőire felvételiztem, magyar szakra az akkori Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, ahol hat év alatt szereztem meg a képesítést. Akkor egy szakot is lehetett választani, de nyilvánvaló, hogy a román is magas szinten tanították emellett, mind a nyelvtant, mind az irodalmat. Egyik húgom betegeskedett – nagyon fiatalon halt meg szívelégtelenségben –, a másikat pedig el kellett indítania édesanyámnak, azonban ő is 1960-ban hirtelen elhunyt, csak 52 éves volt. Így váratlanul családfenntartói kötelességeim is lettek. Az egyetemet 1963-ban végeztem el, államvizsga-dolgozatomat azonban csak 1966-ra készítettem el és védtem meg.

---

5 Hatos Samu (1926–2007) 1986-ban ment nyugdíjba, 1961–1976 között a líceum igazgatója is volt.

– *Úgy látom a rólad szóló „szakirodalomban”, hogy ekkortájt, illetve a hatvanas évek közepén és végén már jelentek meg itt-ott néprajzi jellegű tanulmányaid, ballada- és népmese gyűjtéseid... Honnan a néprajz, a népköltészet iránti érdeklődésed?*

– Már nagyon korán jelentkezett nálam, akárcsak a verselés. Édesanyámnak volt egy énekes füzete. Ő nagyon dalos kedvű volt, ha tehette, mindig énekelt, közösségben, de munka közben is. Valószínű, hogy a szüleitől, a nagyszüleitől, a szomszédságtól, a rokonságtól tanulhatta ezeket. Igényesen összeállított, mintegy hatvan szöveget tartalmaz a füzet – ma is őrzöm –, amelynek a mintájára én is rendszerezni kezdtem a saját „műveimet”, a „zsengéimet”, amelyek között „szocialista termelési versek” is voltak bőven, traktorral, termelőszövetkezettel, optimizmussal, nyilván, aztán gyakran leírtam, zöld tintával (!) a hallottakat, meséket, balladákat, népdalokat. Még bentlakási nevelő voltam Erdőszentgyörgyön, amikor létrehoztak ott egy rajoni népművészeti kiállítást. Arról én cikket írtam. Ott voltak Vass Áron⁶ bácsi bivalyai, és még sok minden. Igen erősen élt akkor még a környéken a kézművesség, a fafaragás mellett a gyapjú- és bőrfeldolgozás, a szövés, a varrás és a hímzés. Ez az első közölt írásom 1959. június 1-jén keletkezett, és július 4-én jelent meg a marosvásárhelyi *Vörös Zászlóban*.

– *Hogyan kezdődött a tudatos gyűjtés?*

– Szerencsés voltam, hogy odakerült Kiskendről a liceumba egy Fülöp Karcsi nevű fiú, aki nagyon sok mesét hozott magával. Mivel nem volt külön bentlakás-felügyelői szoba, együtt laktam a gyermekek-

6 Vass Áron (Makfalva, 1891 – Makfalva, 1979) makfalvi állatszobrász, a Wesselényi-féle hatosztályos népiskolában tanult, ahol már korán megmutatkozott képzőművészeti tehetsége. Élt benne a továbbtanulási vágy, szülei nem írták gimnáziumba, rövid ideig a székelyudvarhelyi Kő- és Agyagipari Szakiskolában tanulhatott, majd onnan is hazarendelték. Egész élete Makfalvához kötődik, de sokat olvasó, önművelő, szobrászi tehetségét gyakorló emberként mégiscsak ismertté vált: az 1920-as évektől kezdődően több városban, így Kolozsváron, Nagyváradon, Székelyudvarhelyen, Marosvásárhelyen, Tordán voltak kiállításai; szobrai eljutottak Olaszországba, Hollandiába, Argentínába. Állatábrázolások (medvék és bivalyok) mellett foglalkozott kompozíciós témákkal is (Szántó székely, Ústfoltozó cigány stb.).

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Vass_%C3%81ron (Utolsó letöltés: 2022. szeptember 15.)

kel. Elkerítettem magamnak egy ágyat az egyik sarokban, éjjeliszekrényvel, kisasztallal, spanyolfallal, az volt az én szolgálati lakásom, de mind együtt voltunk egy hatalmas légtérű teremben a fiúkkal. Ez a Fülöp Karcsi estéknént előhozta a meséket, hogy mondana közben párat a szórakoztatásunkra. Kérdeztem tőle, hogy honnan, kitől tanulta? Mondta, hogy a két nagyapjától, mert mind a kettő olyan mesélős kedvű... Csodálatosan mesélt, még gesztikulált is, ahogyan az öregektől látta, s tájszólásban, ugyanazzal a stílussal. Biztattam, hogy mondja akkor is, ha csak ketten vagyunk. Bebújtunk oda, a spanyolfal mögé. Így írtam le egy kötetre valót. Én ezeket szépen megőriztem, és a későbbiekben felhasználtam, amikor kezdtek kérni, hogy írjak meséskönyveket, hogy közöljem a gyűjtéseimet. A legelső önálló kötetem, a *Kibédi népballadák* 1975-ben jelent meg a Kriterion Könyvkiadónál. Mivel meggyökeresedtem Kibéden, onnan választottam az egyetemi szakdolgozatom témáját is, ami átfogó tanulmány, Kibéd népballadáköltészetete. Ezt a kutatást fejlesztettem aztán tovább, fokozatosan feldolgozva a falu teljes folklórkincsét... De kanyarodjunk vissza Fülöp Karcsihoz!... Olyan gyönyörűen mesélt! Az ő meséiből lett aztán *A tulipános láda*, ami jóval később, csak 2005-ben jelent meg.

– *Nem volt akkortájt külön néprajz szakos képzés. Hogyan lett, hogyan lehetett valakiből elhivatott gyűjtő és kutató, folklorista?*

*Ráduly János Cseke Péter
és Bartis Ferenc társaságában 1975-ben*

- Mivel voltak néprajzosi tapasztalataim, s volt valamilyen szintű néprajzi oktatás is az egyetemen, a tanáraink igényelték, és jó néven is vették ezt az elhivatottságot részemről. Antal Árpád⁷ professzor és Mitruly Miklós⁸ előadótanár mindketten szorgalmazták a kutatásaimat, a fejlődésemet, és miután államvizsgáztam, sokat küzdöttem azért is, hogy a köteteim megjelenhessenek, hogy szerepelhessek szakmai antológiákban.

Mikor a szolgának teli esztendeje
című kötetének három szereplőjével 1989-ben

- 7 Antal Árpád (Nyújtód, 1925 – Kolozsvár, 2010) romániai magyar irodalomtörténész, a tudományok doktora. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen végezte. 1948-ban itt szerzett magyar nyelv és irodalom szakos oklevelet. Ezután ugyanitt tanársegéd lett, később adjunktus, előadótanár, egy ideig a reformkor, illetve a 19. századi irodalom tanszék vezetője. Tanulmányai és cikkei a romániai szakfolyóiratokban, például a Gunda Béla szerkesztette *Erdélyi Néprajzi Tanulmányokban*, irodalmi lapokban jelentek meg. A *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* szerkesztőbizottságának tagjaként is tevékenykedett. Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Antal_%C3%81rp%C3%A1d (Utolsó letöltés: 2022. szeptember 15.)
- 8 Mitruly Miklós (Kraszna, 1931 – Szilágysomlyó, 2019) magyar néprajzkutató, évtizedeken át a BBTE oktatója, tanársegéd, majd egyetemi adjunktus. Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Mitruly_Mikl%C3%B3s (Utolsó letöltés: 2022. szeptember 15.)

- *Hogyan tudtál szakmailag fejlődni a későbbiekben, hiszen viszonylag távol voltál a nagy könyvtáraktól, egyetemi központoktól?*

- Saját magam térképeztem fel a létező szakirodalmat, alakítottam ki a módszertant. Én az élő, az eleven hagyományba csöppentem bele! Hamar rájöttem, hogy nem a nagygazdákhöz kell mennem, hanem a szegényparasztokhoz, a volt zsellérekhez, a volt szolgákhoz, az öregek és a cigányok közé. Egy idő után érdekelni kezdtek a népballadák is.

- *Milyen volt Kibéd a hatvanas, a hetvenes, a nyolcvanas években, amíg te itt aktív pedagógus is voltál?*

- A környék egyik legkonzervatívabb faluja volt. Bő kétszáz évig vita volt Kibéd és Sóvárad között, a föld miatt. Hatalmas, majdnem ezer oldalas jegyzőkönyveket írtak a tanúkihallgatások idején. Ezek a vallomások itt voltak, a református parókia levéltárában őrizték, mígnem pár éve fel nem vitték Kolozsvárra, a püspökségre, ahol összegyűjtötték az értékesebb dokumentumokat. Ezzel a „pereskönyvvel” sokat foglalkoztam. Itt is 1962-ben alapították a kollektív gazdaságot, abban a nagy hajrában, amikor országos szinten be is fejezték a mezőgazdaság szocialista átalakítását.

- *Hogyan érintette ez a jelenség a lakosságot? Tapasztalható volt-e az elvándorlás, illetve a foglalkozásváltás?*

- Eléggé komolyan érintette ez az erőltetett szövetkezetesítés az akkori aktív generációt. De később is folyamatosnak bizonyult a tartós vagy az időszakos elvándorlás. Egyébként ez a tendencia a mai napig tart, csak most már nem a hazai nagyvárosok, nem Magyarország felé, hanem Nyugatra áramlanak ki a fiatalok. A kollektivizálást követően – mivel nem volt az embereknek különösebb szakképzettségük – sokan kerültek el a Zsil-völgyében működő szénbányákba. Aztán megnyílt Makfalván a lengyár⁹, ahova lehetett ingázní. Szovátára, Marosvásár-

9 Lengyár – teljes nevén: Makfalvi Lenfeldolgozó Üzem, amely tulajdonképpen a gyapjúfonodának szánt területen (1942) jött létre Balogh Ferenc helyi református lelkipásztor kezdeményezésére, a település déli kijáratánál, a Szolokma felé vezető út szomszédságában. A gyapjúfonodát a háborús események közepette nem sikerült üzembe helyezni, a területet 1948-ban államosították, ám 1952-ben itt nyílt meg a lengyár, ahol a környék magángazdáitól, illetve később a termelőszövetkezetektől felvásárolt alapanyagot dolgozták fel. A rendszerváltozásig ez a gyár volt a Kis-Küküllő mente legnagyobb munkaadója, fénykorában 450-500 dolgozó megélhetését biztosította. Lásd bővebben: *Makfalvi Kitekintő*, XII. évf. (2015) 4. szám, 2. p., ill. 8. szám 2–3. p.

helyre akkor nem nagyon jártak el. Aki messzibb talált munkát, az elköltözött. Székelyudvarhely csak később, a '70-es évek elejétől rendelkezett vonzerővel, amikor ott komoly gyárak létesültek és tömbháznegyedek is épültek. El kell mondanom azonban azt is, hogy az itteni termelőszövetkezet egyike volt a legjobbaknak a környéken, a földek egy része kiváló. Jó tapasztalatokkal rendelkeztek a kibédiek a hagymatermesztés terén, ezt meghonosították aztán a közösen is, és országos szinten a hagymatermesztés egyik központjává válhatott a falu. Jó híre volt az itteni hagymának, kamionszámra szállították el a megrendelt mennyiségeket. Nyilvánvaló, hogy nemcsak a terményt, hanem a palántákat is tudták értékesíteni. Mivel visszaosztottak háztáji művelésre 30 árnyi területet családonként a tagságnak, és rendelkezésre álltak a bennvalók melletti kertek is, a lakosság élt a lehetőségekkel, a háztájiban termelt hagymát maguk értékesítették a közeli piacokon. Ez egyfajta többletjövedelmet jelentett. Emlékszem jól arra, hogy tavasszal és ősszel, a palánták ültetésekor, kapálásakor és a hagyma begyűjtésénél mindig számítottak az iskolások segítségére, a „praktikázásra”, amelyből derekasan kivettük a részünket, de ezek a szabadban eltöltött napok-hetek a közösségi együttlét kiváló alkalmai is voltak ugyanakkor.

- Magyar szakos tanárként tevékenykedtél évtizedeken át. Írtál, kutattál, szerveztél. Volt-e közben egyéb elfoglaltságod? Bízott-e rád a község vezetése egyéb feladatokat?

- Volt szó róla, hogy legyek iskolaigazgató. De nem vállaltam, megmondtam, hogy „nem vagyok arra való”. Aztán javasolták, hogy menjek át Abodra, s vállaljak ott igazgatói megbízatást. Azt sem vállaltam, holott Abod egyáltalán nem volt ismeretlen számomra, onnan származott az egyik nagyapám. Oda sem mentem. A változás után néhány évig a községi RMDSZ elnöke voltam, de a helyi tanácsban nem vállaltam szerepet. Szívesen végeztem aztán ezt a közösségi munkát az RMDSZ-ben, de közben rájöttem, hogy ez sem nekem való. Viszont nagy örömmel töltött el, hogy az egykori tanítványaim sorban átvették a vezető funkciókat, és helytállnak szépen, a közösség megelégedésére végzik a munkájukat ma is.

Ráduly János kibédiek körében 1990-ben

– Szó esett arról, hogy ötödik osztályos korodtól kezdve verseket írtál, s hogy gimnáziumi tanárod is biztatott. Elhallgatott olykor benned, vagy fejlődött tovább a lírai költő?

– A költő a mai napig itt él bennem! Azt hiszem, hogy nincs különösebb baj vele. Nyilvánvaló, hogy a Bolyaiban pártos versek kellettek, azokat várták el tőlem. A Bolyai Líceumban az alkotmánytant Huszár Ilona tanította, Salamon Ernő¹⁰ költő özvegye. A tanárnő úgy

10 Salamon Ernő (Gyergyószentmiklós, 1912 – Mihajlovka–Sztari, Ukrajna, 1943) költő, újságíró. Szegény zsidó családban született. Marosvásárhelyen érettségizett. A kolozsvári egyetem jogi fakultására iratkozott be, 1930–32-ig volt ott hallgató, majd visszatért Gyergyószentmiklósról, ahol bekapcsolódott a kommunista mozgalomba, sztrájkok szervezésében vett részt. 1933-ban a *Brassói Lapok*nál volt riporter, versei itt és a *Korunk*ban jelentek meg. 1936-ban egész Erdélyt bejárta mint a *Korunk* terjesztője. 1937 áprilisától ismét Marosvásárhelyen élt, ahol a *Korunk*, majd a *Reggeli Újság* szerkesztőjeként dolgozott. Ezekben az években több kötete jelent meg. A Horthy-érában üldözték, többször letartóztatták, 1941-ben az ákosfalvai táborba internálták. Nehéz körülmények közt élt, amikor tehetett, napszámoként dolgozott; 1942 májusában munkaszolgálatra hívták be, Ukrajnába került, ahol tifuszból megbetegedett. 1943. február 27-én olasz katonák – más források szerint egy német SS-különítmény tagjai – agyonlőtték. Gyergyószentmiklóson 1968 óta középiskola viseli a nevét, amelynek kertjében a névadó mellszobra áll, amely Izsák Márton alkotása. Forrás: [https://hu.wikipedia.org/wiki/Salamon_Ern%C5%91_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Salamon_Ern%C5%91_(k%C3%B6lt%C5%91)), illetve a www.salamon.ro (Utolsó letöltés: 2022. szeptember 15.)

is kívánta őrizni férje emlékét, hogy a tőle származó kéziratokat, fényképeket, publikációkat kiállította az iskola folyósóján. Engem, a mindenféle egyéb versekkel jelentkező ifjú költőt is bevont a szocialista-kommunista ideológia népszerűsítésébe. Verseket írtam adott témákra a faliújságra. Első verseim nyomtatásban a *Napsugárban* jelentek meg, ezek gyermekversek. Szétszórva itt-ott jelentek meg felnőtteknek szóló verseim is később. Szorgalmasan lejegyeztem őket, javígtattam. Önálló verskötetekkel azonban csak a rendszerváltozást követően jelentkeztem. Még 1968-ban azonban szerepeltem a *Megtalált világ*¹¹ antológiában. Fontos, de nem a költészetet tartom munkásságom fősodrának.

– *Tagja voltál-e valamelyik írói-költői csoportosulásnak?*

– Nem éltem úgy, hogy kollégák állandó társaságában legyek. Mivel nem nappali tagozatra jártam egyetemre, nem volt részem nemzedéki együttletben. Érdekes, hogy ettől függetlenül publikáltam az *Utunkban*, az *Ifjúmunkásban*, az *Igaz Szóban* is. Természetesen, a gyermek- és napilapokba is írtam rendszeresen. Beküldtem három-négy verset, s azok közül általában kettő megjelent. Még az olyan szigorú szerkesztők,

---

11 *Megtalált világ* – a marosvásárhelyi Irodalmi Kör tagjainak írásaiból készült antológia, Zsidó Enikő összeállításában, amely a Népi Alkotások Megyei Háza kiadásában jelent meg (1968). Hajdu Zoltán előszava szerint „olyan kezdő és a kezdés szakaszán már túljutott lírikusok, novellisták szerepelnek benne, akik közül a legjobbak az egybekapcsoló nemzeti jegyek mellett már többé-kevésbé kikristályosodott egyéni alkattal rendelkeznek”. A szerzők: Anghi Gyula, Balázs András, Balázs Imre, Bartis Ferenc, Elekes Ferenc, Hargitai József, Hodos László, Komán János, Komzsik István, Kőnczei Csaba, Nagy Zsuzsa, Nyisztor Miklós, Oláh István, Ráduly János, Szekernyés László, Székely Ferenc, Szépréti Lilla, Szobolai György, Szurkos András, Varró Ilona, Vass Irén. Egy-egy szemelvény Constantin Duică, Zeno Ghițulescu és Vasile Spoială írásaiból Elekes Ferenc, Bartis Ferenc és Zsidó Enikő fordításában jelent meg. A fiatal szerzők nemzetiségi különbség nélkül a természet, szülőföld, család, barátság, munka, szerelem, béke megtartó erejéről vallanak, biztató közösségi távlatok reményében. A *Megtalált világ* illusztrációit a szerzőként is szereplő képzőművész Balázs Imre (Székelyudvarhely, 1926) készítette. *Forrás:* https://hu.wikipedia.org/wiki/Megtal%C3%A1lt_vil%C3%A1g (Utolsó letöltés: 2022. szeptember 15.) Fellapozva a kötetet – ismerve Hajdu Zoltán elkötelezettségét – egyértelmű, hogy erős ebben a kiadványban az ideológiai túlfűtöttség, viszont időtálló értékeket is tartalmaz, illetve olyan alkotók tűnnek fel benne – Ráduly Jánoshoz hasonlóan –, akik a későbbiekben bebizonyították tehetségüket, rátermettségüket, és az irodalom, a hozzá közel álló művészeti vagy tudományos ágazatokban komoly életművekkel gazdagították erdélyi magyar kultúránkat.

mint K. Jakab Antal¹² az *Utunk*nál, vagy Székely János¹³ az *Igaz Szónál*, elfogadták a küldeményeimet. Nem lehettem annyira rossz. Befogadtak, sőt olykor kértek újabb írásokat. Tartozhattam volna a Forrás első nemzedékéhez, mondjuk, olvastam őket, a „begyemben voltak” úgymond. Későbbre dőlt el, később ivódott be azonban a köztudatba, hogy én költő is lennék. Sok egyéb dolgom volt ezekben az évtizedekben.

– A műfordítás, főleg románból, azért érdekelt viszonylag fiatalon, mert jó beszélted a nyelvet?

– Igen, elsősorban ez volt az oka. Aztán amikor láttam bizonyos Argezi-, Eminescu-fordításokat például, úgy éreztem, hogy egyik-másik munkáját én is le tudnám fordítani. Másképp, más hangon szólaltak meg bennem ezek a művek. Marin Sorescu¹⁴, Gheorghe Tomozei¹⁵ verseit is gyakran fordítottam. Van olyan Eminescu-válogatásom, amely elkészült már a hetvenes években, de csak harminc év múlva jelent meg könyv formájában. Nichita Stănescu¹⁶ viszonylag korán

-
- 12 K. Jakab Antal (Marosvásárhely, 1942 – Kolozsvár, 2007) irodalomkritikus, esszéíró, újságíró, szerkesztő. 1964–1968 között, majd 1971-től ismét az *Utunk* – 1990 után a *Helikon* – versszerkesztője; a szerkesztői üzenetekből *Levélváltás* címen a lap legolvasottabb rovatát alakította ki – akkortájt az *Utunk* hetilapként jelent meg és több tízezer példányban fogyott Erdélyben – szellemes, kegyetlenül ironikus hangú üzeneteivel, melyek eredeti módon szolgálták az esztétikai nevelést és szórakoztatták az olvasót. 1991-től a *Helikon* Szöveggyűjtemény című oldalait szerkesztette, itt a középiskolai magyar irodalomoktatás számára nyújtott új szemléletet és megközelítést elősegítő válogatást a klasszikus magyar irodalomból a kezdetektől napjainkig.
- 13 Székely János (Torda, 1929 – Marosvásárhely, 1992) a 20. század második fele magyar irodalmának sokoldalú egyénisége, költő, prózaíró, drámaíró, tanulmány- és esszéíró, műfordító. Filozófia szakon végzett a Bolyai Egyetemen (1952), az Állami Irodalmi Kiadó szerkesztője (1952–1956), majd ettől kezdve nyugdíjazásáig (1989) az *Igaz Szó* versrovatát vezette. Kitartóan küzdött az ellen, hogy irodalmi tevékenységéért állami vagy közösségi elismerésben részesítsék idehaza vagy Magyarországon. Sikeresen.
- 14 Marin Sorescu (Bulzești, 1936 – Bukarest, 1996) román író, költő, szerkesztő, a Román Akadémia rendes tagja (1992). Politikai pályafutása során 1993 és 1995 között – pártfüggetlen – kulturális miniszteri posztot töltött be. Műveinek jelentős része magyar, olasz, német, spanyol, francia, angol és dán fordításban is olvasható.
- 15 Gheorghe Tomozei (Bukarest, 1936 – Bukarest, 1997) román költő, műfordító, szerkesztő és esszéíró.
- 16 Nichita Stănescu (Ploiești, 1933 – Bukarest, 1983) román költő, író és esszéista, halála után a Román Akadémia rendes tagjává választották. A román irodalom neomodernista vonulatához tartozik, amely 1960 és 1970 között formálódott. Munkásságát számos díjjal ismerték el.

megszerettem. Amikor kezdett híres lenni, mindjárt lefordítottam néhány versét. Lapokban helyeztem el őket. Önálló Stănescu fordításkötetem kettő van, az első jóval a költő halála után, 1993-ban jelent meg. Arra viszont büszke vagyok, hogy az *Igaz Szó* számára maga Székely János több ízben kért, rendelt fordításokat. Az első négy Stănescu-fordításom 1970-ben jelent meg ebben a folyóiratban. A műfordítás mindig érdekelt, a versek eredetisége, a „tükrözhetőség”.

– *Én magam az életműved rovásíráshoz, rovásírás-kutatáshoz kapcsolódó szegmensét kevésbé ismerem. Hogyan kerültél kapcsolatba ezzel a sajátos székely „írmodorral”?*

– Itt, Kibédén 1992-ben előkerült egy szarvasagancsból készült tárgy, amelyet sőtartónak véltek. Tulajdonképpen lőportartó-szaru, három írásjel látható rajta. Most is megvan. Amikor a kezembe került, mindjárt láttam, hogy ezek székely rovásjegyek. Innen indult ez a fajta szenvedélyem, mármint a kutatás, a megfejtés szintjén. Elmondom, hogy a rovásírással 1952-ben, tizenöt éves koromban ismerkedtem meg, tehát negyven évig tartott a „felkészülés” időszaka. Igyekeztem gyarapítani a megfejtett és tudományosan értelmezett rováslelékek számát, hiszen 1990-ben mindössze tizennégy ilyen feliratot tartottak számon Erdélyben, de én aztán mintegy negyven újonnan felfedezettet illesztettem be az „epigráfiai szakirodalomba”. Néhány szakértővel kiválóan együtt tudtam működni, mint Székely Zoltán¹⁷ vagy Szócs István¹⁸, Ferenczi Géza¹⁹ régész-történésszel viszont polémiába keveredtem. Ezeknek a kollaborálásoknak és „veszekedéseknek” megvan a nyomai a bibliográfiámban, aki behatóan szeretne foglalkozni a témával, vagy új feliratokkal találkozik – mert ezek száma ma is

17 Székely Zoltán (Dés, 1912 – Sepsiszentgyörgy, 2000) romániai magyar történész, régész, muzeológus, 1948–1990 között a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója.

18 Szócs István (Marosvásárhely, 1928 – Kolozsvár, 2020) Aranytoll-díjas erdélyi magyar író, újságíró, kritikus, műfordító, művelődéstörténész. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagja (2005). Írói álneve Sós Péter. Felesége Márton Ráchel, fia Szócs Géza (1953–2020).

19 Ferenczi Géza (Kolozsvár, 1924 – Székelyudvarhely, 2007) régész, történész, rovásírás-kutató. A kolozsvári református kollégium elvégzése után a Bolyai Tudományegyetemen nyert történelem szakos képesítést 1954-ben. Az egyetem elvégzése után csaknem húsz évig a Székelyudvarhelyi Múzeum igazgatója, majd 1976-tól a csíkszeredai Megyei Múzeum mellett működő műkincsvedelmi hivatal muzeológusa, 1987-es nyugdíjazása előtt három évig a székelyudvarhelyi Tudományos Könyvtárban dolgozott.

Egyed Ákos professzorral 2008-ban

örvendetesen gyarapodik! –, megtalálja a könyvtárakban és a világhálón a tanulmányaimat. Akár hasznosak is lehetnek a fiatal kutatók számára.

– *Összesen 138 köteted van. Van-e olyan munkád, amelyik még nem jelent meg?*

– Ennyi van, ennyi jelent meg a jelen pillanatig. Életem során sokat gyűjtöttem, sokat írtam, fordítottam, rendszereztem. Amikor egyik-másik munkámat nem akarták megjelentetni, nem ment el a kedvem, hanem eltettem, s vártam, hogy mikor érik oda az idő, a helyzet, hogy kiadják. Más irányban is próbálkoztam. Mindig volt olyan szegmense a munkásságomnak, amely elfogadható volt. Ez így ment végig a hetvenes-nyolcvanas években. Aztán elővettem a rendszerváltás után az egyéb témákat, más műfajokat, s mindjárt kiderült, hogy ezek jó dolgok.

– *Mivel dolgozol jelenleg?*

– Tavasszal adtam le a kiadónak két kis kötetem. Az egyik Ana Blandiana²⁰ versfordításokat tartalmaz, hús – általam a legszebbnek

---

20 Ana Blandiana (Temesvár, 1942), eredeti nevén Otilia Doina Coman, Herder-díjas román költő, író, újságíró, a romániai PEN Club elnöke.

ítélt – versét rostáltam egybe. Ezt meglepetésnek szántam. A költőnő most töltötte a 80. életévét – 1942. március 25-én született –, munkásságát a nyolcvanas évek óta követem. Szintén a marosvárahelyi Garabontzia Kiadó gondozta a másik idei könyvemet is, amelynek címe *Folklórműveltség*, ebbe 1970 és 1984 között, folyóiratokban megjelent néprajzi, történettudományi és nyelvtudományi jellegű írásaimat gyűjtöttem össze.

Kibédi háza kapujában 2022-ben (Farkas Antal felvétele)